

A RÉGI JÓ VILÁGBÓL
(KOLOZSVÁR 200 ÉV ELŐTT)

IRTA
GYALUI FARKAS

KOLOZSVÁR
AJTAI K. ALBERT KÖNYVNYOMDÁJA
1897.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2024
ISBN 978-963-417-597-1 (online)
MEK-25050

Felolvasta szerző az iparos segéd munkások szórakoztatására a kolozsvári ker.
és iparkamara által Kolozsvárt rendezett ingyenes előadások sorozatában.

Együtt ültünk Károly barátommal, olvasgattunk, majd beszélgettünk, vitatkozva erről arról. Rákerült a sor Kolozsvárra és multjára.

- Hej Kolozsvár, fényes multad volt, sóhajtott föl barátom.

- Már az igaz. Kincses volt s most bizony eltűnt a kincse.

- Jobb volt régen, a régi jó világban, sóhajtá Károly s azzal elbúcsuzott és távozott.

- Igen, igen, ismétetem én, jobb volt a régi jó világban, mint most.

Ebben a pillanatban egy idős, ősz ember jelent meg előttünk.

- Mindig elégedetlenek vagytok, emberek, szólt szelid szemrehányással és szemei jóságosan ragyogtak.

- Engedelmet kérek, Uram, szóltam az ismeretlenhez, de igazunk van. A jelen sivár, csak a mult dicső. Boldogok lehettek azok, a kik a fényes, mult századokban éltek. Sajnálom, hogy mi is nem kétszáz esztendővel előbb éltünk... abban a kedves, romantikus világban... Miért nem élek én is kétszáz év előtt... hogy sajnálom azt a régi, jó világot, miért is mult el!

- Ugy? szólt az öreg különös hangon és aztán egyet intett kezével. Káprázat fogott el, az öreg férfi alakja elmosódott, mintha köd foszlott volna szét, minden eltűnt a szemem elől, pár pillanatig eszméletem elhagyott...

*

Mikor fölocsúdtam kábulatomból, akkor kezdtem igazán hinni, hogy álmodom. Nem Kolozsvártt találtam magam, hanem valami idegen faluhelyen, az utcán. Este volt, sűrű sötétség mindenütt.

- No, ez különös, gondoltam magamban. Négyszögü téren voltam és a homályon át is láttam, hogy a tér közepén egy templom állott. Ám mindenütt apró házakat láttam, járónak, kövezetnek nyoma sem volt, lámpa sehol sem égett.

- Rossz álom, szóltam magamban, de hiában, annyira éreztem a levegő frissességét, az utcát, a valóságot, hogy be kellett látnom, hogy itt álomról szó sincsen. Nagyot csíptem a karomon, fáj biz az.

E pillanatban az utcán nagy kézilámpásfélével, melynek azonban üvegei nem voltak és gyer-tya helyett valami szurokszagu rúd égett benne, két alak közeledett felém. Az egyik nemes tartással, oldalán karddal, sárga csizmákban, hosszú fekete zsinóros kabátban, szóval régi ruhákban, a milyeneket a szinpadon látunk a régi magyar darabokban, a másik darócz ruhában, sarukban.

A lámpa-vivő szolga, ki egyik kezében régi alabárdot tartott, mikor hozzám ért, meghökkenve nézett reám, visszatántorodott, gazdája, ki valamivel utána lépdelt, szintén bámulva, csodálkozva nézett rám, épen úgy, mint a hogy én reájuk.

Végre is én odaléptem s udvariasan köszöntem:

- Jó estét kívánok!

- Servus humillimus, felelt az idegen ur.

- Kérem, kezdtem én ujra, sziveskedjék megmondani, hogy hol vagyok én?

Az idegen csodálkozva nézett rám.

- Hol? Kolozsvár szabad királyi városában, nem messze a tordai várkaputól.

- Várkapu? Hát az mi? kérdeztem ámulattal.

Az idegen kissé bosszúsan felelt:

- Ejh, ha kegyelmed idegen is, tudni fogja, hogy Kolozsvárt fal veszi körül s a várfalnak kapui vannak.

Kábúltan néztem rá.

Az idegen nyájasabban szólt:

- Messziről jött kegyelmed? És mi hozta ide? Hova szállt? Meddig leszen nálunk mutatása?

Zavartan szóltam:

- A külmonostor-utczában lakom, haza szeretnék jutni, azt hiszem, rosszul lettem.

- A külmonostor-utczában! Ah, hiszen már este van, a monostori kapu zárva van és ha nincs certifikátuma a várkommendánstól, ki nem engedik. Hanem tartson velem. Csanády István a nevem. Nemes Kolozsvár város magisztratusának nótáriusa vagyok. Ép most a czéhek nagy lakomája leszen. Gyűlést tartottak bajaik miatt, most aztán a nemes csizmadia czéh házában együttesen *potust* rendeznek, egy kis áldomást, melyen, elhiheti, kegyelmedet is - idegen utas ember, szívesen látják. Látom messze világokból jöhet.

Nem tudtam válaszolni a bámulattól és rémülettől. Mi történhetett velem? Őrült vagyok-e? Vagy álmodom? De hiszen nem álmodom.

Szótlanul ballagtam Csanády mellett, a ki magát Kolozsvár nótáriusának mondta. Az előttünk haladó szolga fáklyájának fénye apró zszindelyfedeles házakat világított be. Egyszerre egy csoportot láttam közeledni. Nagy, medvebőrös sapkájú katonákat vállukra vetett muskétákkal. Mi ez?

Csanády egyet sóhajtott:

- A német katonaság, mondá.

Elérkeztünk a csizmadia czéh házához, egyszerű nagy földszintes ház. Egy nagy terembe mentünk be, hol egész sereg különös alakot láttam. A szoba mennyezete gerendákból állott. Az asztalon fáklyaféle gyertyák égtek. Köröskörül komoly, nagy bajuszos alakok, mind zsinóros magyar ruhában. Az asztalon egyszerű czintányérok, fakupák csak a főhelyen egy ezüst serleg. A lakoma már folyt. Kisérom a főhelyen ülő férfihoz ment és így szólt:

- Pardon, grácia fejemnek, hogy elkéstem, de vendéget hoztam. Egy idegen hazánkfia, ki úgy látszik, messze földről jön ide s kit egyelőre a nemes czéh *herbergjébe* kell fogadniok, mert lekészt a kapuról.

- Szívesen látjuk, tessék velünk tartani, szólt az asztalfőn ülő, ki nem volt más, mint a csizmadiák czéhmestere és most elnökölt a vacsorán, melyen az összes czéhek képviselői résztvettek.

Csanády mellé kerültem, a nótárius mellé, aki most, hogy valamivel jobb világosság volt, még nagyobb bámulattal nézegetett. Az egész társaság meglepetten nézett reám. Fiatal emberek, nyilván új mesterlegények szolgáltak föl a vacsorán és fapohárba bort töltöttek nekem, czintányéron pedig párolgó sültet hoztak be.

Csanády megszólított:

- Ha meg nem sértem, mi légyen foglalatossága?

- Ujságíró vagyok.

Bámulattal nézett rám, arcza kifejezte, hogy nem ért.

- Talán kancellista?

- Nem, feleltem, hát ön nem tudná, hogy mi az ujság? A napilap? Mit olvas hát mindennap? kérdeztem tőle bosszusan.

- Először is a bibliát, felelte, aztán megnézem a kalendáriumot, melyet Neubart a híres astronomus csinált és a *Tótfalusi Kis Miklós* officinájában imprimálódott. Ujság még egy szép könyv, a *Beniczky Péter* magyar ritmusai, melyek most jelentek meg. Néha aztán a *Páriz-Pápai* doktori munkáját, a *Pax Corporist* olvasom, melyben az ember nyavalyái oly szépen vagynak traktálva.

- De az égre, hiszen ez régi munka, ki olvassa már mindennap az ily avult dolgokat?

Szomszédom bámulva nézett reám.

- Avult munka? Hiszen tavaly előtt jelent meg a Pápai orvosi könyve.

A hideg futott végig a hátamon.

- Tavaly előtt, hát melyik évben vagyunk most?

- Most, felelte Csanády ünnepélyesen, az úrnak 1600 után valóst következő 97-ik esztendejében.

A rémület fogott el. 1697-ben. Tehát egyszerre két századdal előbb jutottam. Nem volt időm sokat gondolkodni, jobb felől ülő szomszédom bemutatta magát; a szücsök céhmestere volt. Koczintottunk. Ámde én ismét a nótáriushoz fordultam:

- Ki uralkodik most hát és milyen állapotok vannak itt, az úrnak ebben az esztendejében?

Csanády sóhajtott és szomorúan nézett reám:

- Látszik, hogy idegen s hogy messze földről jött kegyelmed, de azt már nem hiszem, hogy ne tudná, a mit kérdez. Hallani akarja tőlem? Legyen hát. Most Leopoldus császár uralkodik, e néven az első, akit Erdély a fogarasi országgyűlésen védurának fogadott. I. Apafi Mihály fejedelemünk elhalálozván: I. Lipót császár mint magyar király, II-ik Apafitól elfoglalta Erdélyt, őt magát pedig Bécsbe vitette, jóformán rabúl. Erdélyország rendei hűséget esküdtek Leopoldnak, sőt Kolozsvár minden polgára megtette ezt. Városnegyedenként tették le, most öt éve, 1692-ben, a hűségi esküt, egy évre készült hódolati iratot hordoztak házról házra, ennek lapjain minden polgár aláírta nevét és pecsétjével erősítette meg névaláírását. Kolozsvárt most császári katonaság tartja elfoglalva, a várparancsnok alatt áll. Igaz, hogy 1691-ben, mikor ismét tatárok jöttek Kolozsvár ellen, a német katonaság nem engedte be őket a városba, de a polgárság nélkül nem védhette volna meg a várost; hej sok jó czivisünk hullt el a várfalak előtt. És mégis, a német katonák zsarolnak, erőszakoskodnak. Szomorú a mi életünk. Csupa hadi sarcz, pusztítás, erőszakoskodás. Pénzünk, az sokféle, de kevés!

- Magyarázza ki magát nótárius uram, nem értem.

A nótárius oldalán függő tarsolyába nyúlt, egy bőrzacskót vett elő s annak tartalmát tenyerére ürité, a nagy zajban, kések kanalak csörömpölésében (villát nem is láttam) mindenki szomszédjával lévén elfoglalva, senki sem ügyelt reánk. Szomszédom, a nótárius, elem öntötte a tarsoly tartalmát. Egész sereg ezüst, réz és arany pénz volt.

- Látja Domine, szólt hozzám, a hánya annyi féle, össze vagyunk gabalyodva a sokféle pénz miatt. Itt van az oláh zlott, ez itt leoninus tallér, itt van burgundiai tallér, itt egy márjás, mely 17 krajczár, itt egy-egy lüneburgi, raguzai és bajor öt garasos, de ezeket nem szabad elfogadni, hanem hát azért sok járja. Itt van lengyel susták, ez itt császári garas, ez egy török para, ez lengyel poltura, ez egy oláh pénz, az ott XIV. Lajos francia talléra, ezek török tallérok, itt egy raguzai *muriton*, ez itt egy becsületes körmöczi arany, a melyik éppen annyit ér, mint ez a

másik, egy szép, teljes velencei arany. Ezek az aprók pedig *dénárok* azaz félkrajczárok, melyeket a kolozsvári pénzverő házban csináltak. Ezért mondtam, sokféle pénz, az ember azt se tudja, hol a feje, mindenki megcsalhatja ezzel a zűrzavarral. A gubernátor, mert már guberniumot, azaz kormányzékot csinált a császár, a gubernátor gróf *Bánffy György*, akit főkapitánynak hívnak, de azért gubernátor, derék jó ember, egész leírást adott ki, hadd legyen meg rendeletben, hogy ebben a keserves, zavaros világban mit csináljunk a pénzekkel, hogy s mint számítsuk.

Fejemet csóváltam.

- Bizony így van ez, mondá sugva a nótárius. Pénzünk sincs, sőt a vallásunkat is bántják. A tordai országgyűlés több mint száz esztendeje kimondta, hogy Erdélyben minden ember a vallását szabadon gyakorolhatja. Hanem hát nem azért van Kolonics kardinális a császár mellett! Most a jezsuiták lesznek Erdélyben az urak és tüzzel-vassal terjesztik a katolikus vallást. Magam is katolikus ember vagyok, de nem nézi el a lelkem, hogy hogy erőszakoskodnak. Az óvári reformatum templomot elvették a reformátusoktól, a mellette való szép kollegiumot a szegény unitáriusoktól erővel elvették... és még sok-sok más erőszakosság! Hej, mi lett az erdélyi fejedelemségből. A katonaság itt az úr! Ő dirigál a templomokban is. A várparancsnok nem csak hogy azokat az adókat szedeti föl, a melyeket az országgyűlés megszavazott hanem maga extra ajándékokat követel, ujévi ajándékol kedveskedést kíván, amit *discretiónak* hív. Új évben viaszgyertya czimen 35 frtot, bor czimen *discretió* gyanánt 25 frtot, neve napján 15 frtot, szüretkor borpénzt, télen nyáron gyertyapénzt, aztán tolmács-pénzt, mert csak németül tud, zabot a lovainak, naponta 6 krajczárt a szolgálójának. De nem csak ezt teszi, házbért is követel és a mészárosoktól ökönyelv megváltásul évenként 50 frtot vesz, külön vámot szed a deszkás szekerektől, a város törvényes vámján kívül és mert nála vannak a város kulcsai, ő adja az útleveleket minden átmenőnek pénzért, ezt a jövedelmet pedig a várostól vette el. Nyúznak, zsarolnak minket, a polgárság már oda van.

Csodálkozva néztem reá: Hát ez az a régi jó világ? gondoltam magamban.

Szomszédom, a szücsmester, ismét koczintott velem. Ittunk.

- Jó bor ugy-e? kérdezte.

- Nagyon jó, feleltem.

- Vájlék egészségére.

- Látja uram, a borról jut eszembe, tudja-e, hogy még a mi ugynevezett országgyűlésünk is bajt hoz reánk. A tavalyi (1696) országgyűlés Gyulafehérváron azt végezte, hogy szabad legyen Kolozsvárra idegen bort hozni.

Az asztalfőn ülő czéhmester is meghallotta e szavakat és haragosan szólt felém:

- Igen, ez mizerabilis árulás! Az összes kolozsvári polgárság jövedelem-forrása, mely igen jelentékeny, a szőlőbirtoka és Kolozsvár városa - igazat adtok ebben mind atyámfiai - régi dicső fejedelmeitől kapta kiváltságos jussát arra, hogy e város területén csak kolozsvári bort lehessen árulni. Ide bort behozni csak pinczében tartás végett volt szabad, most az országgyűlés megengedi, hogy tönkre tegyék a polgárságot az idegen borral.

- Injuria! kiáltották sokan, egyik pedig az asztalra csapott öklével. A czéhmester komolyan ránézett s így szólt feléje:

- Kövesse meg magát az úr! Czéhlakomán az asztalra csapott, ezért tíz dénár büntetést fizet a czéh ládjába.

Egyszerre mély csend támadt, az asztalfőn ülő czéhmester folytatta:

- Hanem hát meg fog ez változni. Mi megbiztuk a város két követét, hogy az országgyűlésen protestáljon e törvény ellen. Hiszen tudom, hogy ez is német machináció.

Helyeslő zugás fogadta e szavakat.

- A két követ - sugta nekem szomszédom, a nótárius - Bényei Gergely és az én nagybátyám Csanády István. Nagybátyámtól tudom, hogy az ítélőmester előtt mindketten tiltakoztak már. Lesz-e foganatja, a jó isten tudja.

Most egy vékony hang szólalt meg és erre zsvaj kerekedett.

- Nyirő szabómester akar mulattatni - szólt a mellettem ülő szőcs czéhmester Az diákos ember, sok vig dolgot tud.

Az asztalfőn ülő csizmadia atyamester szólalt meg:

- Látom, vidám beszédre akar kegyelmed térni. Nyirő uram. Jól van, megengedem, hadd legyen egy kis vigasságunk is a lakománkon, van úgyis elég bánat rajtunk. Mondja hát el a mondókáját, hanem aztán rátérünk a komoly referátumokra.

Nyirő fölemelkedett s így szólt:

- Atyámfia, hallgassátok meg ezt az új versezetet, szól pedig:

A vén leány örömről.

Jaj nagy öröm fogta bé szívemet,
Mert fejér gyolcs lepte bé fejemet
Régtől fogva kit hordoztam
Oda van a párta, üsse meg a gutta.

Szívem mely rútvál vesztettelek
Oh miképpen téged felejtselek
Hogy nem vesztél még ez előtt, oh gyönyörű párta
Bárcsak negyven esztendővel ütött volna.

Vénebb leány nem volt a városba s faluba
Nem is mertem már járni az utczába
Mert mindenek búsitottak. De oda a párta
Üsse meg a gutta.

Csaknem estem gyakorta kétségbe
Ha mást láttam menyasszonyi köntösbe
De én is már vigan vagyok
Mert oda a párta, üsse meg a gutta.

Uram nagyon gazdag iffú és szép jó
Sok jószága szántófölde s a városba jó
Faluba, bíró asszony vagyok mint akárki, mert oda a párta
Trutzra, büszke lányok én szívem azt várta.

Ha mentem is férjhez én kesébben
Ifiabb asszony sincsen az helységben
Frissebb lépő menyecske sincs, mert oda a párta
Csak csúfoljon más, akárki, üsse meg a gutta.

Mert ha vénnek tartottak is mások
Az is voltam nem tagadom, tudják azt a szídek
De ám mind ifjodtam, hogy oda a párta
Uram szeret mint a lelkit, én szívem azt várta.

Akárhol elő merek én most állani,
Merészelek most mindennel bátran beszélgetni
Oly friss vagyok, mint az páva, mert oda az párta
Bizonyítja gyenge ortzám, szívem azt kívánta.

Most már bánnyák, kik el nem vettenek,
Nagy bánatba miattam estenek.
Mert nem jöttek s el nem vettek annyit restelkedtek
Ők gyötrődnek s én vig vagyok,
Mert oda a párta, üsse meg a gutta.

No vén szüzek s vén szotyorok
Nemde nem szép vagyok?
Ím szép kontyom és fátyolom most látyátok
Jegybe adott piros csizmám tudom kívánnyátok.
De szerzette ezt a jó konty, nem a veszett párta,
Üsse meg a gutta.

Ím a jó konty nézzétek mit tsinál,
A vénből is mely ifiat formál
Kivánná még most akárki, hogy oda a párta?
Élj, jó konty, vesse el párta, üssön meg a gutta.

Ó áldott konty téged ki dicsérhet
Ki tud róllad mondani eleget?
Hogy nem estél a fejemre
Bárcsak negyven esztendővel veszett volna a párta?
Tengeren tul gyermek kézbe ütötte volna a gutta.

Ha gyöngy pártát találnék az uttszán, megtapodnám,
A falu piattzán fel nem venném, sárba nyomnám.
Csak rossz a párta, száz aranyért nem hordoznám,
Szívem úgy megúnta.

Mert ötvenhét esztendeje szinte,
Hogy a párta felhágott fejemre
Ítélték is talán aztot, hogy a fejemhez forrott
De már oda a párta
Üsse meg a gutta. Ámen.

Milyen jó kedvű volt a társaság, mennyit kaczagtak ezen a versen, melyet én hallottam
valahol vagy olvastam ismertetését, mint egy réges-régi vidám versét.

Az elnökölő csizmadia-atyamester most felkelt, komolyan így szólt.

- A vigasságból elég volt. Most kérjük a nemes nemzetes nótárius uramat, beszéljen nekünk
arról, hogy mi új történt a városban.

A nótárius szomszédom így szólt:

- Magam csak egyet mondhatok, hogy követeket küldünk föl Bécsbe is, mert már nem bírjuk
ki a sok *rovatalt*. A bástyákat kell egyre javítanunk, a kőfalak körül sánczokat hány egész

sereg emberünk, ez még mind nem elég a katonának, hús, fa, gyertya kell és mégis Löffelholcz, a császári parancsnok újabb és újabb pénzt kíván. Ezért, meg azért a rettenetes törvényért, mely koldussá tesz bennünket, a császárhoz is küldtünk követeket, akik panaszolják be azt is, hogy a katonák maguk csinálnak törvényeket és azon ítélkeznek a törvény s a tanács ellenére. Szombati törvényszéknek nevezik ezt a törvényteleniséget és még olyan vakmerőséget is elkövettek, hogy városi polgárokat halálra ítélték ezen a törvényszéken.

- Szégyen, injuria! menydörgött fel az egész gyülekezet.

Az asztalfőn ülő czéhmester felszólalt:

- Reméljük, hogy a császár igazságot szolgáltat. Most pedig kérlek kedves czéhmestertársaim, adjátok elő, hogy mi történt új a ti tanácskozásaitokban, hadd tudjuk s hadd tanuljon egyik czéh a másiktól. A melyik czéhnél nincs újabb fölemlíteni való, annak atyamestere nem kell, hogy szóljon. Fájdalom, jól tudom, hogy ezekben a borzasztó nehéz időkben minden ipar pang. A csizmadia czéh dolga sem jól megy, hanem azért azt elértük, hogy régi jogainkat megerősítette a császár. A csizmadiáknak szabad a maguk szükségére és munkájára bőrt mindenféle eszközökkel festeni, bőrt is vehetnek szőrösen, talpat is készíthetnek szkompiával és cserrel, használhatják is, de nem szabad eladniok sem bőrt, sem talpat, mert ezzel a timárokat károsítanák. Kötelességünk ezenkívül régi törvényeink értelmében munkánkat oly serénységgel gyakorolni, hogy a csizmák készítésében fogyatkozás ne legyen és egy jó férficsizmát 180 pénznél, asszony-embernek valót 130 pénznél feljebb adni nem szabad. Ennél többet most nem mondhatok.

Fölemelkedett most a szőcsök czéhmestere: (ez szomszédom volt, tudtam, hogy ki, de azután a nótárius szomszédom rögtön fülembé sugta, mikor valaki beszélt, hogy ki az.)

- Tudjuk, mondá a szőcsök érdemes atyamestere, hogy a szőcs és mészáros czéh között egyenetlenség támadt a miatt, mert a mészárosok a mesterségük mellett *tőzsérkedtek* vagyis marhákat vettek és eladtak, a szőcsök pedig a báránybőröket idegeneknek is eladták a vásáron, úgy hogy ezek miatt a marhák, bárányok ára, de a bőrök ára is erősen emelkedett. Ezért a város elhatározta, hogy ezentúl a mészárosoknak tőzsérkedni, ökröt, tehént, disznót, bárányt eladni nem lesz szabad, hanem lássanak azután, hogy mind tehén, mind bárány húsok elég legyen és ára felett ne árulják a húst, mert megbüntetik érte; másnak mint czéhbéli szőcsnek ne adják el a bőröket, de viszont a szőcsök éljenek a mészárosokkal jó viszonyban, ne vigyék ki a bőröket az országból és kivitelre idegeneknek ne adják.

Most a Kovács czéh atyamestere állott föl.

- Mi legutóbb azt a végzést hoztuk, hogy a mely ifju czéhbe akar állani, tartozik vendégséget adni.

A szabók czéhmestere beszélt ezután:

- Jelentem, mondá, hogy nemes Teleki Ferencz uram, aki Kolozsvár város főbirája volt, most, hogy más lett a főbiró, ismét visszaállott a czéhbe és dolgozni fog mint szabómester.

Ezután az asztalos czéh mestere kelt föl, Szakáll Ferencznek hívták.

- Fájdalom, fájdalom, mondá, az idén leégett a czéh háza, elégett a czéh minden levele és kiváltsága. Nem maradt, csak két ezüst poharunk. A czéh szokta kiosztani a fát a mestereknek s a kiosztásról könyvet vezet, ez a könyv is elégett az idén. Most legutóbb azt határoztuk, hogy azok a legények, akik a czéh ellen szegülnek, régi szokás és törvény szerint, lapáttal jól megveressenek!

Most az aranymives czéhmester szól:

- Mi az árulásdíjat a főtéri áruszinünkben leszállítottuk 9 frtra. Nehéz így is kikeresni. A legénynek nálunk is, mielőtt felszabadul remeket kell készíteni, ezután még szigorúbbak leszünk, legutóbb is Persiai Márton deákot, aki a remekét hibásan csinálta, 3 frtra büntettük.

Most a posztócsinálók czéhmestere kelt föl:

- Hát van Kolozsvártt posztócsináló is? kérdeztem bámulattal a nótáriust.

- Van vagy húsz, mondá a nótárius, hiszen a kolozsvári posztó hires, de már az ő mesterségük se jól megy!

A posztócsinálók czéhmestere beszélt most:

- Elhatároztuk, hogy mint a többi czéheknél is, egy évben szász, egy évben magyar legyen a czéhmester. Aztán legyen két látómester, kik vigyázzanak, hogy a posztó a régi szélességben készüljön. Mindenféle posztót erdélyi módra csináljanak, zöldre fessék s míg a látómester a ráján meg nem nézte és a város és czéh pecsétét rá nem jegyezte, csak egy singet is belőle el ne adjon; ha rajta érik, a posztó mind oda vesszen. A hadseregbeli németeknek senki munkát ne merjen adni és minden mester szőjje bele nevét az általa készített posztóba. Ha a posztó rossz, a látómesterek eldobják.

Elhallgattak. A nótárius szomszédom kelt föl s így szólt:

- Bölcsen gondoskodtatok, nemes czéhek, a szabályaitokról. Nem is rajtunk mult s nem szorgalmunkon, hogy kincses Kolozsvárnak mármost is csak a neve kincses és kivéve a nyomtató műhelyeket, melyekből sok szép és drága uj könyv kerül ki, minden iparunk, kereskedésünk pang. A város elszegényedett, hogyne, hiszen elvették tőlünk a harminczadot, melyért mi 41000 forintot fizettünk. 1655-ben 800 házunkat égették föl az ellenségek mordályégető hóhérjai; 1658-ban a török-tatár-oláh-kozák csordáknak 69,463 frtot fizettünk többnyire aranyban; 1660-ban Szeydi basának 108,000 forintot, 1661-ben a tatár kánnak 90,000 frtot. Kemény János német segély seregeit harmadfél évig tartottuk és most mindenünket, életünket, vérünket veszi el a katonaság...

Elkábúltam s felugrottam, én kezdtem szólni:

- Polgárok, barátim, szóltam, miért türjük ezt tovább! Ezt a sok bajt a világ valamennyi ujságjában le kell írni, aztán tartsunk népgyűléseket s a képviselőházban interpelláljanak. Fogjunk fegyvert. Küldjünk elébb táviratot ő Felségének is, hadd tudja meg, mit mivelnek itt. Aztán, mondom, fegyverre, hát ezért küzdöttek apáink 48-ban, hogy így legyünk!?

Nagy zsvaj kerekedett. A nótárius megfogta vállamat s fülembe sugta.

- Mit beszél kegyelmed?! Örültség szállta-e meg? Nem értek beszédéből sokat, de amit értek, az is elég, hogy a katonaság parancsnoka lelövesse, ha megtudja.

E perczen künn moraj, dulakodás zaja hallszott, a következő pillanatban egy háromszögletű kalapos tiszt rohant be a belökött ajtón, kivont karddal, utánna katonák nyomultak be fegyveresen. A tiszt rám mutatott kardjával:

- Ez az a lázitó, áruló, francia kém, fogjátok meg!

A nótárius elém állott:

- Ez magyar ember, ne bántsátok, idegenből jött, semmit sem tett.

- Lázitott, szólt a tiszt és ismét intett, a katonák nekem rohantak, a czéhmesterek felugráltak helyükről s kiakartak szabadítani, a nótárius megfogott engem s dulakodott miattam, de az idegen tiszt kardjával a fejére csapott. A vér elöntötte. Engem pedig az utczára hurczoltak, ott

egy csapat katona fogott közre. Gyorsan egy kaszárnya-féle épületbe vittek, ahol egyik teremben lobogó fáklyákat tartó katonák mellett aranypaszomántos zord tiszt állott.

- Kommendáns ur! - szólt hozzá a tiszt. Itt hozzák az idegent, csakugyan lázitó beszédet tartott, kihallszott az utcára is. Lázitott ellenünk, a császár ellen!

- Tagadom, hogy lázitottam volna. Jogom volt szólni, hát nincs szólás-szabadság?

- Haha! kaczagott föl a parancsnok! És ezzel intett a tisztnek. Hat muskétás vigye az udvarra, ott várja már a tábori pap. Egy imát elmondhat, aztán le kell löni.

Kivittek az udvarra, ott állott lelkész-palástban az az öreg, kinek rejtélyes alakjával találkoztam, mikor hirtelen előttem termett. Valami földöntúli fény áradt ki szeméből, mintha maga az idők istene, a vén Kronosz lett volna, vagy talán valamelyik újabb szent, nem tudom. Szelid szemrehányással szólt hozzám:

- Nos, hát a régi jó világ kellett neked? Lásd, elégedetlen voltál sorsoddal, szidtd a jelenkort, én, a *kor szelleme* most a multba helyeztelek vissza, láttad a multak szenvedéseit s most neked is lakolnod kell elégedetlenségédért.

A katonák elvittek előle s egyikök bekötötte szememet, de előbb még láttam a hat muskétást, amint az égő kanóczot töltött fegyverük puskaporos serpenyői előtt tartották.

- Térdelj le, szólt egy hang s ellenállhatlan erő térdre kényszerített.

Egy dörrenés... s a következő pillanatban ijedten ugrottam föl a karosszékemből. Szobámban voltam. Az ablakhoz rohantam s kinyitottam: békés közönség sétált ezrével a főtéren, melyet fényesre világítottak a gázlámpák s egyik gyönyörű palota fényes, villámos gömbjei békében, nyugalomban... Mégis csak jobb a mi felvilágosodott századunkban! gondoltam magamban, megkönnyebbülten.